

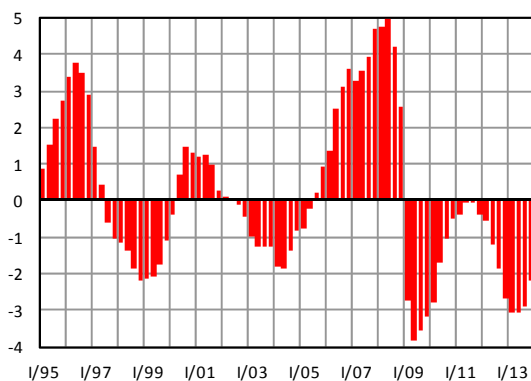
B Ekonomický cyklus

B.1 Pozice v rámci ekonomického cyklu

Potenciální produkt, specifikovaný na základě výpočtu Cobb-Douglasovou produkční funkcí, udává úroveň ekonomického výstupu při průměrném využití výrobních faktorů. Růst potenciálního produktu vyjadřuje možnosti dlouhodobě udržitelného růstu ekonomiky bez vzniku nerovnováh. Lze ho rozložit na příspěvky práce, kapitálu a souhrnné produktivity výrobních faktorů. Produkční mezera identifikuje pozici ekonomiky v cyklu a vyjadřuje vztah mezi skutečným a potenciálním produktem. Koncept potenciálního produktu a produkční mezery je používán pro analýzu ekonomického cyklu a pro výpočty strukturální bilance veřejných rozpočtů.

Graf B.1.1: Produkční mezera

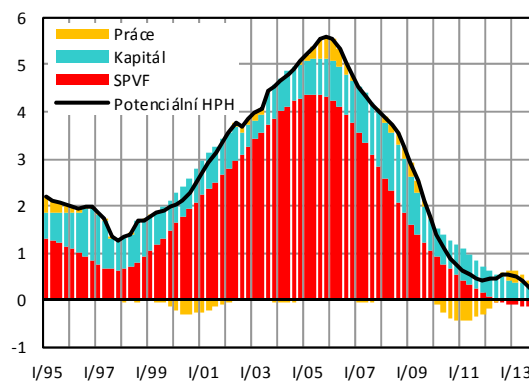
v % potenciálního produktu

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.2: Tempo růstu potenciálního produktu

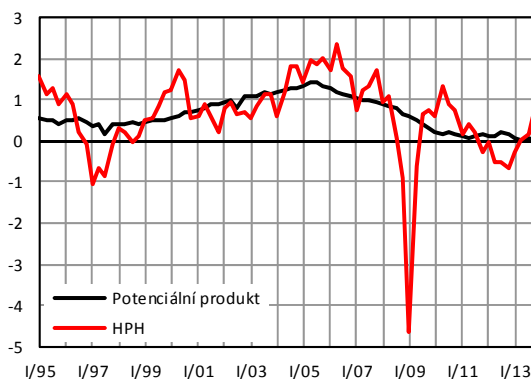
v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.3: Potenciální produkt a HPH

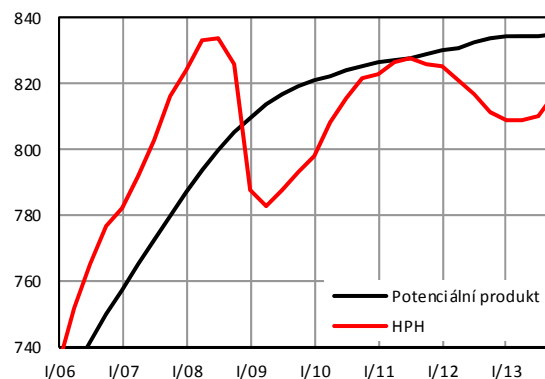
mezičtvrtletní růst v %

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.4: Úroveň potenciálního produktu a HPH

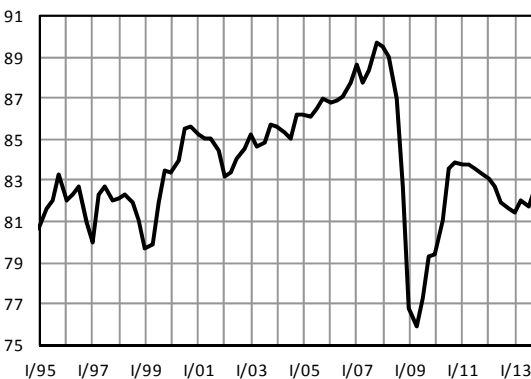
v mld. Kč, stále ceny roku 2005

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Graf B.1.5: Využití výrobních kapacit v průmyslu

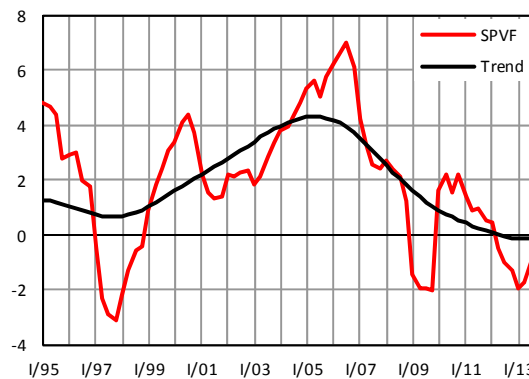
v %

Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.1.6: Souhrnná produktivita výrobních faktorů

meziroční růst v %

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

Tabulka B.1.1: Produkční mezera a potenciální produkt

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Produkční mezera	%	-1,5	0,1	2,7	3,9	4,1	-3,3	-1,5	-0,2	-1,6	-2,8
Potenciální produkt	růst v %	4,9	5,4	5,2	4,2	3,6	2,3	1,0	0,5	0,5	0,3
Příspěvky:											
– Trend SPVF	p.b.	4,2	4,3	4,0	3,2	2,2	1,3	0,7	0,3	0,0	-0,1
– Zásoba kapitálu	p.b.	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	0,8	0,6	0,6	0,5	0,4
– Demografie ¹⁾	p.b.	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,1	-0,2	-0,4	-0,5	-0,6
– Míra participace	p.b.	-0,2	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,3	0,2	0,3	0,8	1,0
– Obvykle odpracované hodiny	p.b.	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty

¹⁾ Příspěvek růstu počtu obyvatel v produktivním věku (15–64 let)

V této Makroekonomické predikci byly provedeny dvě **zásadní metodické změny** ve způsobu výpočtu potenciálního produktu a produkční mezery:

- Ukazatel reálného HDP (očistěného o vliv sezón a pracovních dnů) vykazuje v posledních čtvrtletích vysokou volatilitu způsobenou nepravidelnostmi ve výběru nepřímých daní (více viz kap. C.1), která zkresluje skutečný průběh ekonomického cyklu. Proto byl pro účely těchto výpočtů HDP nahrazen reálnou hrubou přidanou hodnotou, která v sobě nepřímé daně nezahrnuje.
- Ukázalo se, že specifikace výrobního faktoru práce na základě počtu zaměstnaných osob v podmínkách poklesu počtu průměrně odpracovaných hodin (více viz kap. C.3) výrazně podhodnocuje souhrnnou produktivitu výrobních faktorů, a tím i potenciální produkt. Proto byl algoritmus výpočtu v souladu s metodologií používanou EK doplněn o faktor počtu odpracovaných hodin na zaměstnanou osobu.

Recese, v níž se ekonomika nacházela od 4. čtvrtletí 2011 do 1. čtvrtletí 2013, vedla k opětovnému vzniku hluboce záporné **produkční mezery**. Ta na konci recese dosáhla –3,0 %, následná tři čtvrtletí oživení ale vedla k jejímu zmírnění na –2,2 % ve 4. čtvrtletí 2013. Záporná produkční mezera se v ekonomice projevuje registrovanou nezaměstnaností v blízkosti rekordních hodnot, podprůměrným využitím kapacit a pomalým růstem cen a mezd.

Dlouhé období recesí či nevýrazného ekonomického růstu způsobilo, že se růst **potenciálního produktu** výrazně zpomalil až na cca 0,3 % v roce 2013.

K tomuto zpomalení nejvíce přispěla **souhrnná produktivita výrobních faktorů**. Její trendová složka,

odvozená pomocí Hodrickova-Prescottova filtru, od roku 2011 víceméně stagnuje.

Dlouhodobý propad tvorby hrubého fixního kapitálu, který trvá již od roku 2008, vedl ke snížení příspěvku **zásoby kapitálu** z 1,2 p. b. v roce 2008 na 0,4 p. b. v roce 2013.

Nabídka práce je ovlivněna snižováním počtu obyvatel v produktivním věku, které vyplývá z procesu stárnutí populace a z dokonce záporného salda migrace (viz kapitola A.5). Demografický vývoj v roce 2013 ubral z růstu potenciálního produktu 0,6 p. b.

Velikost pracovní síly však i v těchto podmínkách v roce 2013 vzrostla o 0,9 %. Negativní dopad poklesu počtu obyvatel v produktivním věku na nabídku práce je tak více než vykompenzován zvyšováním **míry participace** (poměr pracovní síly k počtu obyvatel ve věku 15–64 let). Ta v roce 2013 meziročně vzrostla o 1,5 p. b., což byl největší nárůst v historii samostatné ČR, a k růstu potenciálního produktu přidala 1,0 p. b. Stala se tak nejvýraznějším faktorem růstu potenciálního produktu

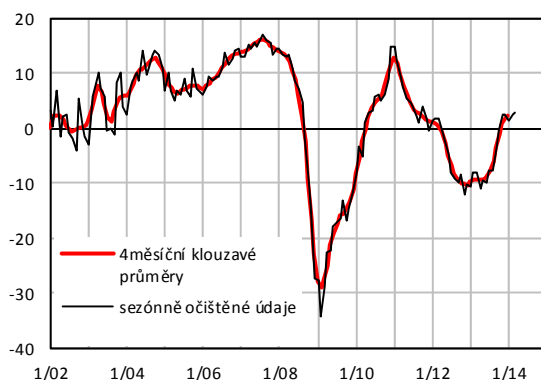
Projevují se zde nejen efekty v rámci věkové struktury pracovní síly, kdy se zvyšují strukturální podíly věkových skupin s vysokou či narůstající participací, ale i zvýšená motivace k práci v nelehkých ekonomických podmínkách podpořená prodlužováním věku odchodu do důchodu.

V ČR dochází ke zkracování obvyklé průměrné pracovní doby. Tento autonomní proces, vycházející z přibližování se standardům vyspělejších zemí, byl v posledních letech umocněn rozšiřováním zkrácených pracovních úvazků a flexibilnějším využíváním příležitostné práce. Nižší počet obvykle **odpracovaných hodin** zpomalil růst potenciálního produktu v roce 2013 o 0,3 p. b.

B.2 Konjunkturální indikátory

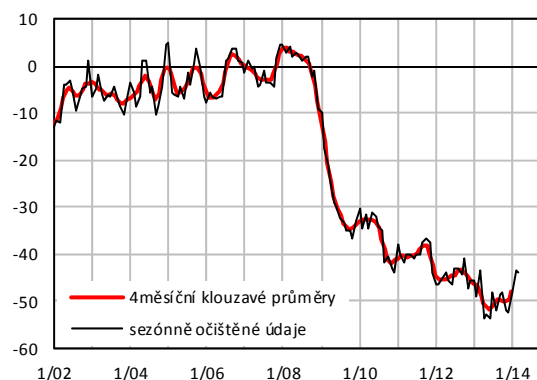
Konjunkturální ukazatele vyjadřují názory respondentů na současnou situaci a vývoj v blízké budoucnosti a slouží k identifikaci možných bodů obratu ekonomického cyklu v předstihu. Hlavní výhoda spočívá v rychlé dostupnosti výsledků, do kterých se promítá široký okruh vlivů formujících očekávání ekonomických subjektů.³

Graf B.2.1: Indikátor důvěry v průmyslu

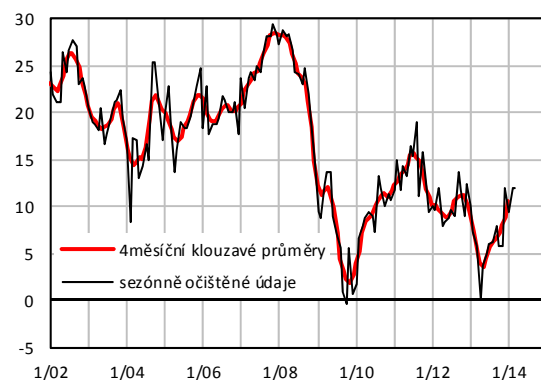
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.2: Indikátor důvěry ve stavebnictví

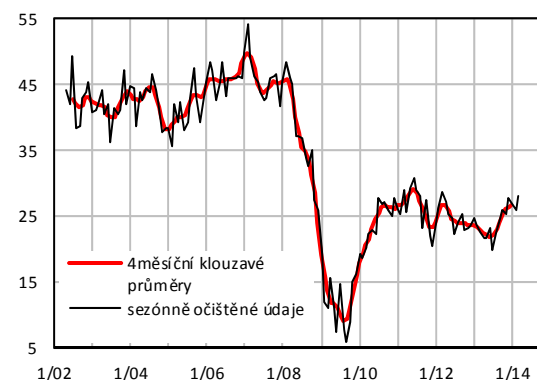
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.3: Indikátor důvěry v obchodě

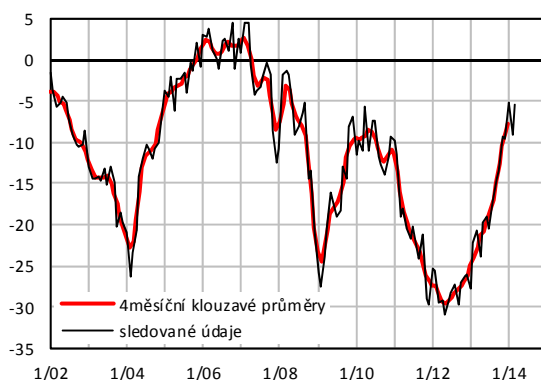
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.4: Indikátor důvěry ve vybraných službách

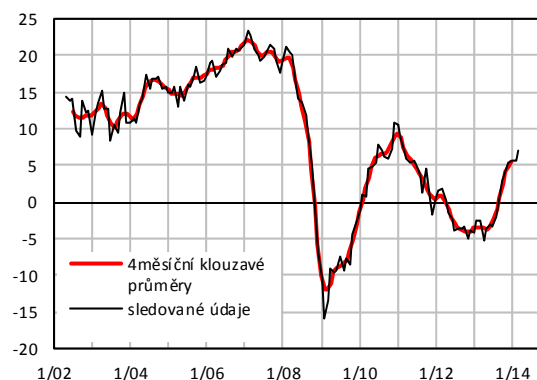
Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.5: Indikátor důvěry spotřebitelů

Zdroj dat: ČSÚ

Graf B.2.6: Souhrnný indikátor důvěry

Zdroj dat: ČSÚ

³ Pro metodiku konjunkturálních průzkumů viz ČSÚ: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/konjunkturalni_pruzkum.

Obecně lze tvrdit, že konjunkturální indikátory vykázaly mezi 4. čtvrtletím 2013 a 1. čtvrtletím 2014 pozitivní vývoj. V odvětvích průmyslu, obchodu a vybraných tržních služeb převažují kladné odpovědi respondentů, podíl kladných odpovědí přitom mezičtvrtletně narostl. Ve stavebnictví i nadále přesvědčivě převažují negativní odpovědi, avšak jejich podíl mezičtvrtletně poklesl.

Sentiment spotřebitelů se dále zlepšil. Stále sice převažovaly negativní odpovědi respondentů, nicméně již ne tak výrazně jako v předchozím čtvrtletí.

Dále je popsán vztah mezi vývojem indikátorů důvěry a měsíčními statistikami ČSÚ za odvětví průmyslu, stavebnictví, obchodu a služeb (nejnovější data, která byla při uzávěrce predikce k dispozici, byla za leden 2014).

Především v souvislosti s vysokým přebytkem zahraničního obchodu bylo v lednu možné pozorovat meziroční růst průmyslové produkce. V meziročním srovnání se také výrazně zvýšil objem nových zakázek, přičemž zakázky ze zahraničí vzrostly o více než pětinu. Tento vývoj korespondoval se zlepšením indikátoru důvěry v průmyslu.

Ve stavebnictví došlo k meziročnímu růstu indexu stavební produkce jak u pozemních, tak u inženýrských staveb. Růst indexu stavební produkce odpovídal pozitivnímu vývoji indikátoru důvěry ve stavebnictví.

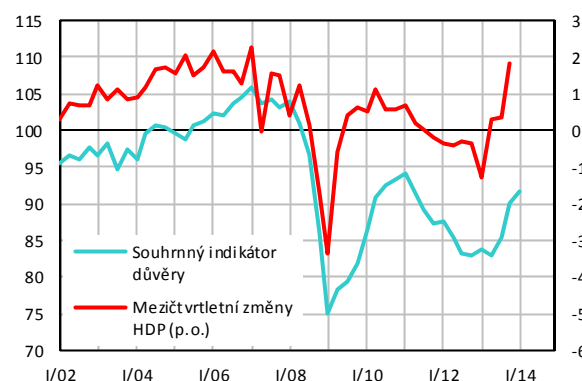
V odvětví obchodu bylo možné pozorovat meziroční růst tržeb ve stálých cenách, a to především díky maloobchodu s motorovými vozidly. V ostatních segmentech obchodu byl ale vývoj o poznání méně pozitivní.

Stejně tak došlo k meziročnímu růstu tržeb ve stálých cenách ve vybraných tržních službách, a to především díky růstu v oddílu doprava a skladování. Celkově nevýrazné oživení ve službách bylo doprovázeno pouze umírněným zlepšením indikátoru důvěry.

Ačkoliv vztah mezi hodnotami souhrnného indikátoru důvěry a mezičtvrtletními změnami reálného HDP není příliš těsný (bez zpoždění dosahuje vzájemná korelace cca 60 %), umožňuje alespoň využít existující publikační předstih souhrnného indikátoru před čtvrtletními národními účty. V grafu B.2.7 proto uvádíme pouze kvalitativní grafické zhodnocení. Je zřejmé, že pro 1. čtvrtletí 2014 souhrnný indikátor důvěry signalizoval mezičtvrtletní růst HDP.

Graf B.2.7: Souhrnný indikátor důvěry a mezičtvrtletní růst HDP

průměr 2005 = 100 (levá osa), růst HDP v % (pravá osa)

Zdroj dat: ČSÚ

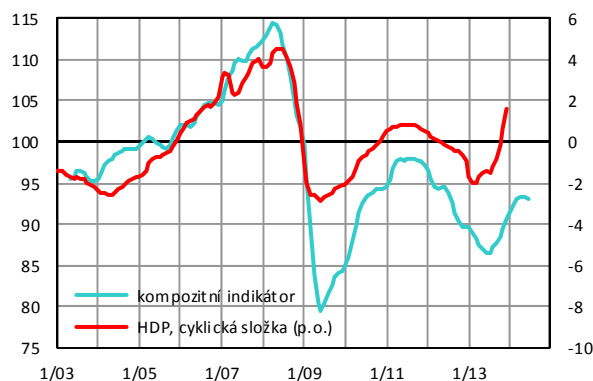
Pro 4. čtvrtletí 2013 kompozitní předstihový indikátor signalizoval uzavírání záporné produkční mezery. Publikovaná data tento signál potvrdila. Kompozitní indikátor ale v žádném případě nemůže zohlednit vliv administrativních zásahů, např. dopady předzásobení se tabákovými výrobky v souvislosti se zvýšením spotřební daně. Proto je zlepšení relativní cyklické složky ve 4. čtvrtletí vzhledem k vývoji indikátoru velmi silně nadproporcionální. Stejný faktor se pak promítá i do interpretace pro 1. čtvrtletí 2014.

Pro 1. čtvrtletí 2014 indikátor predikuje velmi mírné zlepšení relativní cyklické složky HDP a pro 2. čtvrtletí 2014 její stagnaci. S ohledem na skutečnost, že dynamiku trendu lze v krátkém období pokládat za přibližně konstantní, je tento signál konzistentní s mírným růstem HDP v 1. čtvrtletí a jeho stagnací ve 2. čtvrtletí. S ohledem na výše zmíněný jednorázový faktor je ale v souladu s uvedeným vývojem indikátoru za 1. čtvrtletí možné očekávat i pokles HDP.

Graf B.2.8: Kompozitní předstihový indikátor

průměr roku 2005 = 100 (levá osa), v % HDP (pravá osa)

synchronizováno s cyklickou složkou HDP zjištěnou na základě statistických metod (vyhlazeno Hodrickovým-Prescottovým filtrem)

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní propočty